Eduskunta
Puolustusvaliokunta
PuV@eduskunta.fi

Viite Lausuntopyyntönne 28.3.2018

HE 13/2018 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ PUOLUSTUSVOIMISSA SEKÄ ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt Suojelupoliisin asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä. Ehdotettavalla lailla tavoitellaan yhtenäistä, ymmärrettävää henkilötietolainsäädäntöä, jolla varmistetaan korkea tietosuojan taso. Uudistuksella keskitettäisiin yhteen lakiin puolustusvoimien henkilötietojen käsittelyä koskevat säännökset, joka osaltaan mahdollistaisi paremmin sisäisesti johdonmukaisen henkilötietosääntelyn. Pyydettynä lausuntonaan Suojelupoliisi esittää kunnioittavasti seuraavaa:

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan hallituksen esitys on hyvin valmisteltu ja pitää lakiehdotukseen omaksuttuja lainsäädäntötaparatkaisuja valtaosin onnistuneina ja perusteltuina.

Suojelupoliisin huomio kiinnittyy kuitenkin lakiehdotuksen 12 §:ään, jonka mukaan sotilastiedusteluerekisterin käyttötarkoituksena olisi sotilastiedustelutehtävien suorittaminen. Koska laissa ei erikseen säädettäisi niistä perusteista, joilla henkilötietoja saadaan tallettaa sotilastiedusteluerekisteriin, olisi "sotilastiedustelutehtävien suorittaminen" ilmeisesti myös rekisterin tallentamisperuste.

Suojelupoliisi toteaa, että sotilastiedustelutehtäviä ei ole esitetty määriteltäväksi tai täsmennettäväksi sen paremmin nyt lausuttavana olevassa laissa kuin eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä sotilastiedustelulaiksi. Suojelupoliisi pitäisi luontevana tulkintana, että ilmaisu "sotilastiedustelutehtävien suorittaminen" viittaisi sotilastiedusteluviranomaisten tiedonhankintaan niistä sotilastiedustelun kohteista, joista on esitetty säädettäväksi sotilastiedustelulain 4 §:ssä. Nyt lausuttavana olevan pykälän yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan näin ei kuitenkaan olisi, sillä sotilastiedustelulakia ei olisi tarkoitettu kaikkea puolustusvoimien sotilastiedustelua koskevaksi laiksi, vaan ainoastaan tiettyjä uusia sotilastiedustelun toimivaltuuksia koskevaksi laiksi. Suojelupoliisille jää edellä sanotun perusteella epäselväksi, mitä muita kuin sotilastiedustelulakiehdotuksen kautta määrittyviä tehtäviä sotilastiedustelulla on ja minkälaisten henkilötietojen tallentamiseen ja käsittelyyn ne sotilastiedusteluviranomaisen oikeuttaisivat. Suojelupoliisi toistaakin jo hallituksen esitysluonnoksesta antamassaan lausunnossa esittämänsä kannan, jonka mukaan sotilastiedustelurekisterin käyttötarkoitus olisi sääntelyn tarkkarajaisuuden varmistamiseksi syytä selkeämmin kiinnittää ehdotetun sotilastiedustelulainsäädännön sisältöön.

SUOJELUPOLIISI
Ratakatu 12, PL 151, 00121 HELSINKI

Puh. 029 548 0131

Lakiehdotuksen 37 § sisältää sääntelyä, joka sille annettavasta tulkinnasta riippuen saattaa olla omiaan merkittävästi vaikeuttamaan Suojelupoliisille laissa säädettyjen tehtävien hoitamista. Pykälässä säädettäisiin puolustusvoimien oikeudesta sotilastiedustelutehtävien sekä rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävien hoitamista varten saada teknisen suorakäyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tietoja eräiden muiden viranomaisten henkilörekistereistä. Pykälän 1 momentin 20 kohdan mukaan puolustusvoimilla olisi oikeus saada suorakäyttöyhteyden avulla tietoja muun muassa poliisin henkilörekistereistä. Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 5 §:n mukaan Suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä on poliisin henkilörekisteri, jolloin puolustusvoimien suorakäyttöinen tiedonsaantioikeus kohdistuisi myös kyseisen rekisterin sisältämiin tietoihin.

Säännös ja sen perustelut jättävät avoimeksi, seuraisiko puolustusvoimien muiden viranomaisten henkilörekistereihin kohdistuvasta tiedonsaantioikeudesta noiden muiden viranomaisten velvollisuus luovuttaa henkilörekistereidensä sisältämiä tietoja puolustusvoimille. Yleiskielisen tulkinnan mukaan yhden osapuolen saantioikeuden peilikuvana on toisen osapuolen luovutusvelvollisuus. Oikeustila vaikuttaa kuitenkin tältä osin epäselvältä, ja toisen tulkinnan mukaan saantioikeudesta ei sellaisenaan seuraa luovutusvelvollisuutta, vaan tietojen luovuttaminen on luovuttavan osapuolen harkinnassa.

Jos säädettäväksi ehdotettavan tietojensaantioikeuden katsotaan synnyttävän Suojelupoliisille velvollisuuden luovuttaa toiminnallisen tietojärjestelmänsä sisältämiä tietoja puolustusvoimille, vaarantaa sääntelyratkaisu merkittävällä tavalla Suojelupoliisin kansainvälisen yhteistyön. Suojelupoliisi on kansainvälisissä yhteistyösuhteissaan sitoutunut noudattamaan ulkomaisten turvallisuus- ja tiedustelupalveluiden Suojelupoliisille luovuttamiin tietoihin liittämiä käyttötarkoitusrajoituksia, kieltoja ja ehtoja. Ulkomaisilta turvallisuuselimiltä saadut tiedot ovat säännönmukaisesti ehdottoman edelleenluovutuskiellon alaisia. Suojelupoliisin velvollisuus luovuttaa suorakäyttöisesti tietojärjestelmänsä sisältämät tiedot puolustusvoimille olisi ristiriidassa Suojelupoliisia sitovien edelleenluovutuskieltojen kanssa. Asiasta säätäminen tyrehdyttäisi Suojelupoliisin kansainvälisen tiedonsaannin, mikä puolestaan vaarantaisi kansallisen turvallisuuden.

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 5 §:n 2 momentin mukaan Suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä voi sisältää tietoja, joita on tarpeen käsitellä oikeus- tai yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta vaarantavien hankkeiden tai rikosten estämiseksi tai selvittämiseksi. Valtaosa tietojärjestelmän sisältämistä tiedoista on sellaisia, ettei niillä ole mitään liityntää niihin sotilastiedustelun tehtäviin, joista ehdotetaan säädettäväksi eduskunnassa vireillä olevan sotilastiedustelulain 4 §:ssä, eikä niihin sotilasvastatiedustelun tehtäviin, joista nykyisin säädetään sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 86 §:ssä. Kyse on Suojelupoliisin omissa lakisääteisissä tehtävissään tarvitsemista korkeaan turvaluokkaan kuuluvista tiedoista, joihin liittyy oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 10 §:ssä säädetty ehdoton todistamiskielto. Puolustusvoimien suorakäyttöinen tiedonsaantioikeus Suojelupoliisin toiminnalliseen tietojärjestelmään olisi siten ristiriidassa myös henkilötietojen käsittelyä koskevan käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen kanssa.

On syytä todeta, ettei sen paremmin uudistettavana olevaan lakiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa kuin eduskunnassa käsiteltävänä olevaan si-

viilitiedustelulainsäädäntöä koskevaan hallituksen esitykseen ole otettu säännöstä, jonka nojalla Suojelupoliisilla olisi tiedonsaantioikeus sotilastiedustelun ja sotilasvastatiedustelun henkilörekisteristä. Syynä tähän on muun muassa näkemys siitä, että tällainen säännös vaarantaisi sotilastiedustelun ja sotilasvastatiedustelun kansainvälisen yhteistyön. Todettakoon kuitenkin, että muilta osin Suojelupoliisille säädettävä suorakäyttöinen tiedonsaantioikeus sotilastiedustelun ja sotilasvastatiedustelun henkilörekisteristä olisi huomattavasti helpompi perustella kuin se tiedonsaantioikeus, josta nyt lausuttavana olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi. Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain 86 §:n 2 momentin mukaan Suojelupoliisilla näet on yleinen toimivalta niissäkin tehtävissä, jotka sotilasvastatiedustelulle pykälän 1 momentissa säädetään.

Lakiehdotuksen 43§:n mukaan rekisteröityä koskevat henkilötiedot poistetaan sotilastiedustelurekisteristä viimeistään 50 vuoden kuluttua viimeisen tiedon merkitsemisestä. Käsittelyn perustetta ja tarpeellisuutta tulisi kuitenkin henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 6 §:n nojalla arvioida viiden vuoden välein jo ennen kuin 50 vuoden enimmäisaika on täyttynyt.

Suojelupoliisi toistaa sotilastiedustelulakiluonnoksen yhteydessä lausuman kantansa, jonka mukaan sen on vaikea nähdä, miksi sotilaallisia uhkia koskevan analyysin tai ennakkovaroituskyvyn tuottaminen edellyttäisi henkilötietojen säilyttämistä 50 vuoden ajan. Pääsääntöisesti henkilötiedot eivät liene alun alkaenkaan keskiössä sotilasstrategisen tilannekuva-analyysin luomisen tai sotilaallisen ennakkovaroituskyvyn ylläpitämisen kannalta.

Suojelupoliisin päällikkö
Poliisineuvos Antti Pelttari

Ylitarkastaja Antti Wahlroos